

ЛІНГВОДИДАКТИКА**ОПАНУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ
АКАДЕМІЧНОГО ДИСКУРСУ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ**
DOI: <https://doi.org/10.12958/2227-2631-2026-1-53-166-189>**Алла Нікітіна,**

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови і журналістики
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6600-5451>*

Надія Карлова,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і журналістики
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3020-1391>*

У статті досліджено одну з актуальних лінгводидактичних проблем професійної мовно-комунікативної підготовки здобувачів вищої освіти – опанування комунікативних стратегій академічного дискурсу. Проаналізовано стан дослідження проблеми в публікаціях останніх років. Здійснено аналіз і узагальнення змісту компетентностей і практичних результатів освітніх програм і освітніх компонентів філологічного, мовленнєвознавчого, методичного характеру з метою визначення місця роботи над засвоєнням комунікативних стратегій у професійній підготовці майбутніх фахівців. Визначено комунікативну стратегію академічного дискурсу як структурний компонент комунікативної компетентності здобувача вищої освіти – комунікативно-стратегічну компетентність; узагальнено й конкретизовано здатності, що відповідають цій компетентності.

Виокремлено педагогічні умови, розроблено принципи й методичну модель опанування комунікативних стратегій в академічному дискурсі. Визначено ефективні методи та інноваційні технології формування комунікативних стратегій у здобувачів вищої освіти, вибудована послідовність процесу визначення й реалізації комунікативної стратегії створення наукових і навчально-методичних текстів. Виокремлено основні методичні орієнтири формування комунікативно-стратегічної компетентності: педагогічні умови, методичні принципи, способи і засоби навчання. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до формування комунікативно-стратегічної компетентності здобувачів вищої освіти на основі наступності й послідовності.

Ключові слова: комунікативна стратегія, академічний дискурс, способи й засоби навчання, комунікативно-стратегічна компетентність, принципи опанування комунікативних стратегій.

Nikinina Alla, Karlova Nadiia. Mastering communicative strategies of academic discourse by higher education students

The article investigates one of the current linguodidactic problems of professional language and communicative training of higher education applicants – mastering communicative strategies of academic discourse. The state of research on the problem in publications of recent years is analyzed. The content of competencies and practical results of educational programs and educational components of a philological, speech science, methodological nature are analyzed and generalized in order to determine the place of work on mastering communicative strategies in the professional training of future specialists. The communicative strategy of academic discourse is defined as a structural component of the communicative competence of a higher education applicant – communicative-strategic competence; the abilities corresponding to this competence are generalized and specified.

Pedagogical conditions are identified, principles and a methodological model of mastering communicative strategies in academic discourse are developed. Effective methods and innovative technologies for the formation of communicative strategies in higher education students have been identified, the sequence of the process of determining and implementing a communicative strategy for creating scientific and educational and methodological texts has been established. The main methodological guidelines for the formation of communicative and strategic competence have been identified: pedagogical conditions, methodological principles, methods and means of teaching. The conclusion is made about the need for a comprehensive approach to the formation of communicative and strategic competence in higher education students based on continuity and sequence.

Keywords: communicative strategy, academic discourse, higher education students, methods and means of learning, communicative competence, communicative-strategic competence, principles of mastering communicative strategies.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Вступ. Сучасні заклади вищої освіти (ЗВО) орієнтовані на формування конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно здійснювати професійну й наукову комунікацію, що є інтелектуальною

взаємодією між учасниками комунікації. Формою реалізації інтелектуальної взаємодії в освітньо-науковому середовищі є академічний дискурс. Оскільки в ньому важливим є не лише знання предмета, а й уміння логічно, аргументовано та структуровано викладати думки, сприймати чуже усне й писемне мовлення, упевнено почуватися під час наукових дискусій, то суб'єкти цього дискурсу повинні вміти планувати, проєктувати, оцінювати й коригувати комунікацію відповідно до комунікативного наміру / інтенції, тобто реалізовувати навчальні й наукові комунікативні стратегії.

Компетентнісний підхід до навчання в сучасних ЗВО зумовлює посилену увагу до формування в здобувачів вищої освіти компетентностей, пов'язаних з володінням комунікативними стратегіями, що забезпечують передачу й засвоєння наукової й навчальної інформації, аргументацію та взаємодію в академічному дискурсі.

Проблема опанування комунікативних стратегій здобувачами вищої освіти набуває особливої актуальності в умовах цифровізації освіти, інтеграції наукових знань, розвитку міжкультурної комунікації. Успішність навчальної й наукової діяльності здобувачів вищої освіти в нових умовах значною мірою залежить від сформованості умінь ефективно використовувати комунікативні стратегії в різних ситуаціях академічного спілкування.

У сучасному освітньому середовищі особливої актуальності набуває проблема формування в здобувачів вищої освіти здатності ефективно комунікувати в різних професійних і соціальних ситуаціях, в академічному та професійному середовищі. Комунікативна стратегія є ключовим компонентом цієї здатності, оскільки забезпечує адаптацію мовлення до контексту, співрозмовника та мети спілкування.

Актуальність дослідження основних шляхів опанування здобувачами вищої освіти комунікативних стратегій зумовлена зростанням вимог до рівня академічної грамотності студентів у сучасному світі, постійною трансформацією академічного дискурсу, вимогами текстоцентричного й особистісно орієнтованого навчання.

Інтеграція української вищої освіти у світовий науково-освітній простір актуалізує питання якісної підготовки здобувачів вищої освіти до участі в академічній комунікації – і українською, і іноземною, насамперед англійською, мовами. Уміння продукувати й розуміти тексти наукового стилю, обстоювати власну позицію в дискусії стає важливим складником професійної компетентності сучасного фахівця. Водночас спостереження за освітнім процесом і власна педагогічна практика засвідчують, що здобувачі вищої освіти мають труднощі в написанні курсових і кваліфікаційних робіт, реферуванні наукової літератури, виголошенні доповідей, участі в науковій дискусії, підготовці публікацій, виготовленні мультимедійних презентацій, не завжди мотивовані

для виконання завдань навчального й наукового характеру в академічному середовищі.

Відтак постає потреба теоретичного осмислення способів опанування здобувачами вищої освіти комунікативних стратегій академічного дискурсу та необхідність запропонувати методичні орієнтири для практичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення шляхів опанування комунікативних стратегій академічного дискурсу здобувачами вищої освіти у межах лінгводидактики потребує аналізу наукових здобутків з суміжних галузей і міждисциплінарних досліджень. Порушена нами проблема пов'язана з науковими розвідками в царині лінгвістики, академічного дискурсу, теорії комунікації, риторики, педагогіки, методики навчання філологічних дисциплін.

Як свідчать опрацьовані дослідження й публікації останніх років, увагу українських і зарубіжних учених привертають загалом проблеми структурування, організації комунікативних процесів, взаємодії учасників спілкування в різних ситуаціях, зокрема пов'язаних з освітою й наукою.

Сучасні дослідники розвивають загально визнані в попередні роки теоретичні положення про дискурс, зокрема академічний, теорію компетентнісного навчання, формування комунікативної компетентності здобувачів освіти, риторичні засади академічної комунікації. Ці питання висвітлені в працях таких учених, як Т. ван Дейк, В. Дресслер, В. Кінч, П. Серіо, М. Фуко, З. Харрис та ін; Ф. Бацевич, А. Белова, К. Гохман, С. Єрмоленко, А. Загнітко, І. Кочан, О. Селіванова, К. Серажим; С. Абрамович, Н. Голуб, З. Куньч, Л. Мацько, О. Мацько, Г. Сагач, П. Сопер та ін.; Н. Бібік, О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, В. Мельничайко, В. Паращук, М. Пентиліюк, О. Семенов, О. Семенюк, О. Яшенкова та ін.

У загальному контексті вивчення способів і засобів ефективної комунікації українські вчені приділяють увагу проблематиці комунікативних стратегій у формуванні комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Аналіз публікацій останніх років засвідчує наявність кількох основних напрямів, які дотичні до проблематики нашої статті. Дослідники зосереджують увагу на теоретичному переосмисленні низки понять, пов'язаних з дискурсом, зокрема академічним, з мовленням, комунікацією, стратегічним аспектом комунікативної діяльності; методами, прийомами й технологіями формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, на педагогічних стратегіях підтримки мовної комунікації у вищій освіті. Таке переосмислення пов'язане з розвитком цифрових технологій, поширенням дистанційного навчання, поглибленням міжнародної взаємодії в галузі академічного дискурсу. Сучасні наукові розвідки присвячені питанням трансформації комунікативних стратегій під впливом цифровізації суспільства та

новітніх технологій в освітній діяльності. Інтеграція онлайн-комунікації, соціальних мереж і штучного інтелекту (ШІ) змінює способи взаємодії та формування мовленнєвих навичок, що вимагає оновлення методів навчання в академічному дискурсі.

Проблема навчання комунікативних стратегій здобувачів вищої освіти є предметом активного дослідження в сучасній педагогіці, лінгвістиці, лінгводидактиці, психолінгвістиці, у міждисциплінарних розвідках. Аналіз наукових праць останніх років свідчить про зростання інтересу до цієї тематики у зв'язку з трансформацією освітнього середовища, цифровізацією навчання та посиленням ролі академічної комунікації в професійній підготовці здобувачів вищої освіти. Відчутний посилений інтерес до теорії і практики формування комунікативної компетентності, зокрема на засадах текстоцентризму, до розроблення методик і технологій роботи з текстами як засобами комунікації і засобами навчання. Найбільш активно останнім часом учені досліджують питання іншомовної й міжкультурної комунікації.

Аналіз наукових праць засвідчує наявність кількох ключових напрямів, у межах яких розкривається зазначена проблематика.

Так, у новітніх дослідженнях набуває розвитку запропонована раніше в українській лінгводидактиці (М. Пентиліук, О. Горошкіна, А. Нікітіна) комунікативна / когнітивно-комунікативна методика навчання мови (Нікітіна, 2013). Ця методика передбачала стратегічне планування комунікації, співвіднесення мовленнєвого жанру, комунікативного наміру / інтенції з комунікативними стратегіями і тактиками. На думку О. Зарівної, комунікативна дидактика стає важливим інструментом адаптації освіти до нових реалій, що виникають в умовах інформаційної революції, дистанційного навчання та швидкого розвитку ШІ. Авторка доводить необхідність змін комунікативних ролей викладача й здобувача освіти, погляду на отримання знань, що є не просто передачею фактів, а результатом активної взаємодії та обміну досвідом між усіма учасниками освітнього процесу (Zarivna, 2025, с. 45). Дослідниця розглядає комунікативну дидактику як стратегічну модель освітнього процесу в ЗВО в епоху ШІ, тобто як концептуальний підхід до навчання та виховання, який зосереджується на ролі комунікації та взаємодії в освітньому процесі, використовуючи можливості сучасних технологій, зокрема ШІ, визначає мотивацію до вдосконалення комунікативної компетентності здобувачів освіти як важливий дидактичний прийом навчання й наголошує на обов'язковій наявності сприятливих педагогічних умов – атмосфери довіри та поваги, заохочення до самостійної роботи, демонстрації прикладів та життєвого досвіду (Zarivna, 2025, с. 81).

А. Глущенко здійснила теоретичне обґрунтування комунікативних стратегій і мовленнєвих тактик у контексті аналізу дискурсу, розглянула поняття комунікативних стратегій і тактик як невід'ємної складової частини аналізу дискурсу, класифікувала комунікативні стратегії

в діалогічному дискурсі, довела, що результатом комунікативної ситуації може бути комунікативне співробітництво, комунікативний конфлікт, комунікативне суперництво (Глущенко, 2022).

Спілкування студентів і викладачів як комунікативний процес аналізує О. Іваннікова, визначаючи особливості формування мовно-комунікативних умінь студентів в умовах використання цифрових технологій, структуру мовно-комунікативних умінь; виокремлює такі види комунікативних стратегій, як мотиваційно-евристичні, власне комунікативні, власне пізнавальні, спеціальні організаційно-технологічні (Іваннікова, 2024, с. 169).

Аналізуючи поняття «академічний дискурс», В. Неклесова визначає, що воно містить усі різновиди усної та письмової комунікації в академічному середовищі. Дослідниця розмежовує такі жанри академічного дискурсу, як реферат, інтерпретування, анотація, судження, коментар, огляд літературних джерел, повідомлення, рецензія, відгук, есе, презентація виступу, методичні вказівки, текст навчальної екскурсії, тест, співбесіда, опитування, силабус, звіт та ін. (Неклесова, 2024).

Ю. Невська та О. Губа дослідили комунікативну стратегію переконання в науковому дискурсі й розглядають її як спосіб вербального впливу, що містить систему доказів, які співвідносяться за законами формальної логіки та обґрунтовують тезу, яку висуває мовець (Невська & Губа, 2022, с. 175).

Вивченню комунікативних стратегій і тактик у сучасному дискурсі та методичним проблемам когнітивного сприймання й прагматичного впливу в освітній діяльності під час опанування навчальних дисциплін студентами ЗВО присвятили своє дослідження А. Смерчко, Д. Кочмар, І. Будз. Учені розглядають комунікативні стратегії в когнітивному та прагматичному аспектах як механізми впливу на адресата й організації мовленнєвої взаємодії, наголошують на важливості врахування контексту, фонових знань і соціокультурних чинників у процесі навчання стратегій, а також зазначають, що опанування комунікативних стратегій здобувачами вищої освіти має свої когнітивні особливості (Смерчко, Кочмар & Будз, 2023).

Звернули увагу на нові умови формування комунікативної компетентності студентів А. Поліщук, В. Дуганець і В. Дуганець. Вони дослідили процес формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання і визначили гуманістичний стиль спілкування важливим чинником впливу на формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, виокремили види діяльності викладача, які сприяють розвитку індивідуальних комунікативних якостей здобувача вищої освіти – сприяння адаптації студентів, установлення комунікативних зв'язків, діагностика навчальних досягнень, використання різноманітних дидактичних методів (Поліщук, Дуганець & Дуганець, 2025).

О. Мельничук, І. Хмеляр, Л. Кушнір розглянули комунікативні стратегії в професійному й освітньому середовищі фармацевтів, проаналізували наукові підходи до стратегічної комунікації в когнітивно-прагматичному, психолінгвістичному й педагогічному аспектах, дослідили труднощі в процесі професійної комунікації й запропонували методичні шляхи їх подолання, довели значущість засвоєння комунікативних стратегій студентами для вдосконалення професійної мовної компетентності, виявили такі ключові комунікативні стратегії для професійного спілкування фармацевтів, як активне слухання, уточнення, формулювання рекомендацій та аргументована комунікація (Мельничук, Хмеляр & Кушнір, 2025).

І. Волощук, К. Буділовська у своєму дослідженні визначили основні жанри технічної письмової комунікації в будівельній галузі, довели, що основною письмовою комунікативною стратегією технічної документації є контент-стратегія, яка за своїм комунікативно-прагматичним потенціалом поділяється на маркетингову, креативну (творчу) та медійну. Комунікативні стратегії, як свідчать авторки публікації, будуть змінюватися відповідно до контенту і до комунікативних інтенцій (Волощук & Буділовська, 2024).

Аналізуючи комунікативні стратегії адресанта в науково-популярному дискурсі, зокрема комунікативні стратегії автора науково-популярного англomовного тексту (Harari Y. N. *Sapiens. A Brief History of Humankind*. Penguin Random House, UK, 2011), І. Колегаєва визначає стратегію кооперації між адресантом і адресатом, що підпорядковує категорію зв'язності тексту в єдине комунікативне ціле. У дослідженні авторка виокремила й проаналізувала мовні засоби реалізації адресантом стратегії кооперативного дискурсу, запропонувала узагальнені моделі адресанта й адресата науково-популярного дискурсу, наголосила на розбіжності тезаурусів суб'єктів спілкування в науковому й науково-популярному жанрах мовлення (Колегаєва, 2025, с. 161).

Привернула нашу увагу робота В. Бобрицької, у якій авторка обґрунтувала використання педагогічних стратегій для збереження культурної ідентичності іноземних студентів, методичні прийоми формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти на основі стратегічного планування, дотримання толерантності, взаємоповаги, принципів мультикультурного діалогу. Дослідниця пропонує відповіді на нові виклики щодо поєднання інтеграції в глобальну академічну спільноту з плеканням і підтриманням самобутньої культурної ідентичності, особливу увагу приділяє ефективній комунікації в академічному спілкуванні, розвитку навичок командної взаємодії та критичного мислення, підтримці мовної практики в невимушеній атмосфері (Бобрицька, 2025).

Цікаве дослідження щодо застосування комунікативних стратегій провели Т. Гарасим, О. Довбуш, І. Скорейко-Свірська, які проаналізували комунікативні стратегії й тактики в англomовних

освітніх промовах / веблекціях із застосуванням новітнього формату TED Talks. Комунікативна стратегія визначена ними як шаблон поведінки, орієнтований на досягнення комунікативної цілі за допомогою вибору конкретних комунікативних тактик. У статті зазначено, що однією з найчастіше вживаних комунікативних стратегій у промовах TED є стратегія аргументації, а характерними для реалізації цієї стратегії є такі комунікативні тактики, як цитування, обґрунтування, апелювання до авторитетів, наведення прикладів (Гарасим, Довбуш & Скорейко-Свірська, 2023).

О. Семеног, М. Вовк, О. Фаст показали особливості перебігу академічного дискурсу на прикладі співпраці українських і польських педагогів та вчених, проаналізували вагомі здобутки українсько-польського партнерства, результати професійної комунікації науковців і викладачів, що підтверджено проведенням українсько-польських / польсько-українських заходів у співпраці з польськими дослідницькими й освітніми установами (Семеног, Вовк & Фаст, 2022).

Отже, аналіз сучасних досліджень свідчить про наявність вагомого теоретичного й методичного підґрунтя для визначення нами основних методичних орієнтирів опанування здобувачами вищої освіти комунікативних стратегій в академічному спілкуванні, що є важливим для формування комунікативної компетентності в майбутній професійній діяльності й у житті загалом. Актуальною є спроба інтегрувати досліджений матеріал у певну модель вивчення комунікативних стратегій, у цілісну систему навчання академічної комунікації студентів з урахуванням сучасних освітніх викликів, наступності й послідовності під час вивчення освітніх компонентів філологічного, мовленнєвознавчого й методичного спрямування.

Мета статті – теоретично обґрунтувати й проаналізувати опанування комунікативних стратегій академічного дискурсу здобувачами вищої освіти на основі наступності та послідовності, визначити структуру комунікативно-стратегічної компетентності й розробити методичні орієнтири опанування комунікативних стратегій в академічному дискурсі.

Методи дослідження. Під час дослідження було використано такі теоретичні й практичні методи, як аналіз нормативних документів у галузі освіти; освітніх програм, навчальних планів, силабусів освітніх компонентів; аналіз наукових і науково-методичних праць з проблем академічного дискурсу, лінгвістики тексту, риторики, теорії комунікації, комунікативних стратегій, формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, опанування комунікативних стратегій; зіставний аналіз, синтез, узагальнення, педагогічне спостереження; методичне моделювання.

Виклад основного матеріалу. Опанування здобувачами вищої освіти комунікативних стратегій лежить в основі формування загальних і фахових / спеціальних компетентностей майбутніх фахівців, загалом

їхньої професійної підготовки до виконання відповідних трудових функцій.

Аналіз і узагальнення освітніх програм (ОП), передусім запланованих компетентностей і відповідних їм програмних результатів навчання, силабусів освітніх компонентів, викладання яких забезпечують науково-педагогічні працівники кафедри української мови і журналістики в Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», спостереження за освітнім процесом, власний педагогічний досвід засвідчили спрямованість навчання на реалізацію комунікативного, особистісно орієнтованого, текстоцентричного підходів до навчання, на мовленнєву й комунікативну підготовку здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців різних спеціальностей. Загалом зміст навчальних дисциплін філологічного, мовленнєвознавчого, методичного характеру містить пізнавальну інформацію про структуру, способи й засоби академічного спілкування, комунікацію як міждисциплінарне наукове явище, спрямовує здобувачів вищої освіти на практичне опанування різних комунікативних стратегій, жанрів усного й писемного мовлення в освітньо-науковому середовищі.

Так, освітні програми підготовки здобувачів першого, другого й третього рівнів вищої освіти передбачають ознайомлення з комунікативними стратегіями академічного дискурсу, послідовне узагальнення набутих знань, вироблення комунікативних здатностей, зокрема таких, як здатність вільно спілкуватися державною мовою в усній і писемній формах; володіння технікою українського мовлення, сучасними мовними нормами й мовленнєвим етикетом; використання в професійній комунікації вербальних і невербальних засобів для формування індивідуального педагогічного стилю; чіткого й логічного висловлення думок на основі розуміння особливостей монологу й діалогу з фахової проблематики та ведення полеміки (ОП «Середня освіта (Українська мова і література)» бакалаврського рівня вищої освіти). Програмними результатами навчання (ПРН) за цією ОП мають стати обізнаність здобувачів вищої освіти з розвитком мови в суспільстві, її функціями, знання системної різноманітної організації української мови та її соціокультурних особливостей, норм, стилів, жанрів; уміння орієнтуватися в особливостях мовлення як діяльності, використання мовних одиниць для спілкування в певному комунікативному контексті.

В ОП «Середня освіта (Українська мова і література)» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня передбачено формування здатності якісного володіння державною мовою в загальному соціальному контексті та в професійній освітньо-науковій діяльності; здатності діяти з урахуванням різноманітності й мультикультурності світу, спілкуватися конструктивно, толерантно, компромісно в різних ситуаціях; забезпечувати продуктивну навчально-наукову комунікацію, сприятливий психологічний клімат

у педагогічному та учнівському / студентському колективах; здатність до професійної навчально-наукової комунікації за допомогою вербальних і невербальних засобів, удосконалення індивідуального педагогічного стилю, ведення розгорнутого академічного монологу з науково-освітньої проблематики (лекції, доповіді, огляду тощо); володіння полемічним мистецтвом. У результаті навчання магістри мають знати вимоги до професійної комунікації вчителя української мови і літератури, викладача лінгвістичних, літературознавчих і методичних дисциплін, особливості професійного монологічного й діалогічного мовлення в усній і писемній формах; психологічні стратегії попередження, подолання і трансформації конфліктів в освітньому середовищі.

Здобувачі третього рівня вищої освіти за освітньо-науковою програмою «Освітні, педагогічні науки» формують такі загальні компетентності, як здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем; готовність використовувати сучасні методи й технології наукової комунікації українською та іноземними мовами в усній і письмовій формах; здатність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності, а також спеціальні компетентності: здатність застосовувати знання з теорії та методики педагогічної діяльності у вищій школі в процесі викладання комплексу спеціальних / фахових дисциплін, методичній, виховній діяльності в ЗВО; здатність до наукової й педагогічної комунікації українською та іноземною мовами з урахуванням норм і правил наукової етики та академічної доброчесності. Одним з ПРН для здобувачів має стати здатність презентувати результати наукових досліджень, власний досвід професійної діяльності у різних формах наукової комунікації, використовувати навички академічного письма українською та іноземною, зокрема англійською, мовами у науковій і педагогічній діяльності.

Отже, аналіз ОП і наведених прикладів компетентностей та ПРН засвідчив наступність і послідовність у формуванні в здобувачів вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей, пов'язаних з комунікацією загалом і з академічною зокрема. Проаналізовані нами наукові джерела доводять, що засадничим поняттям для наук, які досліджують комунікацію й способи навчання ефективній комунікації, є «комунікативна стратегія». Це поняття є одним із базових у навчальних дисциплінах філологічного, мовленнєвознавчого й методичного спрямування, які опановують здобувачі вищої освіти в Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Так, здобувачі бакалаврського рівня вищої освіти вивчають такі освітні компоненти, як «Усна й письмова комунікація та академічна риторика», «Усна й письмова комунікація та

риторика в професійній діяльності вчителя» (для спеціальності «Середня освіта (за предметними спеціальностями)»). Майбутні вчителі української мови і літератури засвоюють такі освітні компоненти, як «Методика навчання української мови», «Методика навчання літератури», «Сучасна українська літературна мова», «Текст у лінгводидактиці та педагогічній риториці», мають змогу обрати такі вибіркові освітні компоненти, як «Методика риторики», «Практикум з риторики», «Екологія усного і писемного мовлення», «Комунікативна лінгвістика», «Мовленнєвий етикет ділового спілкування», «Культура українського мовлення», «Лінгвістика тексту».

У магістратурі в майбутніх учителів-словесників є змога опанувати такі навчальні дисципліни, як «Методика і технології мовної освіти», «Освітній процес у сучасній школі: теорія і практика», «Сучасні тенденції розвитку і дослідження української мови», «Технології літературної освіти». Викладачі пропонують такі вибіркові освітні компоненти, як «Жанри професійного мовлення в педагогічному дискурсі», «Методика лінгвістичного і лінгводидактичного аналізу тексту», «Навчально-наукова комунікація», «Основи соціальних комунікацій», «Психолінгвістичні основи сучасної комунікації».

В аспірантурі здобувачі вищої освіти за всіма ОП вивчають «Академічне письмо українською та іноземною мовами», за ОП «Філологія» – «Актуальні питання методики викладання філологічних дисциплін», за ОП «Освітні, педагогічні науки» – вибірково дисципліну «Теорія та практика педагогічного дискурсу».

Здобувачі відповідно до рівнів освіти послідовно долучаються до сприймання й створення наукових і навчальних текстів з поступовим ускладненням завдань щодо реалізації комунікативних стратегій в усному й писемному мовленні. Це відбувається під час аудиторних занять, виконання завдань самостійної роботи, написання й захисту курсових, кваліфікаційних робіт, дисертацій, написання різних за жанрами й ступенем складності наукових робіт, виступів на науково-практичних конференціях, участі в дискусіях, у процесі роботи на освітній платформі, в умовах навчальної й виробничої практики тощо.

Узагальнення педагогічних спостережень щодо практичного володіння здобувачами вищої освіти комунікативними стратегіями уможливило виокремлення основних методичних орієнтирів опанування комунікативних стратегій майбутніми фахівцями. Володіння комунікативною стратегією в академічному дискурсі визначаємо як структурний компонент комунікативної компетентності здобувача вищої освіти – тобто *комунікативно-стратегічну компетентність* – здатність оцінювати контекст академічної комунікації на основі знань про академічний дискурс; формулювати комунікативний намір і мету спілкування відповідно до особливостей аудиторії; планувати стратегію мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо, читання, аудіювання); кодувати інформацію за допомогою вербальних і невербальних засобів;

дотримуватися жанрових вимог, мовленнєвих норм, правил етикету спілкування, академічної чесності; виявляти гнучкість у коригуванні комунікативних дій, відкритість до сприймання нового, креативність; здійснювати самооцінку й бачити перспективу власного розвитку.

Робота з опанування комунікативних стратегій має відповідати певним положенням, правилам, яких варто дотримуватися, тобто принципам навчання. Представимо ці принципи та їх обґрунтування.

До головних принципів опанування комунікативних стратегій в академічному дискурсі відносимо такі:

Принцип тяглості й ускладнення пізнання / когнітивної діяльності (в оволодінні засадничими поняттями) регулює систематичне доповнення наукової інформації, переосмислення її відповідно до навчального контексту, удосконалення знаннєвої компоненти компетентностей, враховує опору на попередньо засвоєні знання. Наприклад, на заняттях з освітнього компонента «Усна й письмова комунікація та академічна риторика» на першому курсі здобувачі вищої освіти ознайомлюються з основами комунікації, риторичними засадами підготовки висловлювання, вивчають стратегічний закон риторики, який по суті відображає побудову комунікативної стратегії, розділи класичної риторики, де виокремлено інтенцію / винайдення думок, диспозицію / розташування думок, елокуцію / мовне вираження думки, меморію / запам'ятовування вираженої думки, акцію, або ораторію / виголошення промови. Стратегічний закон риторики передбачає чітке формулювання цілей висловлювання на основі знань про предмет мовлення та особливостей аудиторії, визначення завдань і надзавдань (Нікітіна, Барилова & Кравченко, 2021, с. 22). Далі на заняттях з освітніх компонентів «Методика навчання української мови», «Сучасна українська літературна мова», «Текст у лінгводидактиці та педагогічній риториці» та ін. здобувачі вищої освіти бакалаврського рівня поглиблюють знання про лінгвістичні й методичні поняття, які сприяють розумінню суті комунікативної стратегії, як-от: «жанри мовлення», «стилі мовлення», «види мовленнєвої діяльності», «дискурс», «семантика тексту», «структура тексту», «категорії тексту», «комунікативність тексту», «тема-рематичні зв'язки», «складне синтаксичне ціле», «педагогічний дискурс» тощо. На магістерському рівні вищої освіти поняттєвий апарат розширений до сучасних понять методики й технологій філологічної освіти, зокрема й цифрової. Пильної уваги набуває наукова освіта, коли студенти вивчають сучасні тенденції розвитку і дослідження української мови, жанри професійного мовлення, особливості педагогічного й академічного дискурсу, методику лінгвістичного і лінгводидактичного аналізу тексту, теоретичні засади навчально-наукової комунікації, основи соціальних комунікацій, психолінгвістичні основи сучасної комунікації. Це дає їм змогу усвідомлювати поняття про академічний дискурс як взаємодію адресанта і адресата, у якій для ефективної комунікації автор залучає адресата

через запитання, звернення та апеляцію до спільних знань, що відповідає сучасному розумінню академічного дискурсу як діалогу між учасниками освітньо-наукового процесу; розумітися на комунікативних / мовленнєвих / комунікативно-мовленнєвих стратегіях мовленнєвого спілкування, за Ф. Бацевичем, – правилах і послідовності комунікативних дій, яких дотримується адресант для досягнення певної комунікативної мети, для оптимальної реалізації інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, що передбачають контроль і вибір дієвих мовних засобів і способів їх поєднання (Бацевич, 2004, с. 339).

Здобувачі вищої освіти третього рівня за всіма ОП узагальнюють і систематизують знання про комунікативні стратегії в академічному спілкуванні під час практичних занять з академічного письма українською та іноземною мовами, практикуються в написанні текстів різних жанрів, розробленні лекцій, написанні навчально-методичних текстів, укладанні робочих програм, силабусів тощо.

Принцип мотивації й визначення комунікативної мети надзвичайно важливий, оскільки, з позицій психолінгвістики, є першою фазою / етапом будь-якого виду мовленнєвої діяльності людини. Принцип відповідає перевіреним часом положенням методики розвитку мовлення, де мотив, як зазначав один із засновників цієї методики В. Мельничайко, є відправною точкою висловлювання. Учений стверджував, що мовець завжди керується якоюсь потребою, ставить перед собою якусь мету, а «повна реалізація задуму можлива лише тоді, коли для оформлення висловлювання будуть використані мовні засоби і композиційні прийоми, що найкраще відповідають змістові і комунікативній меті мовця» (Мельничайко, 1999, с. 11–15). В українській лінгводидактиці усталеною є думка про те, що мотивація мовленнєвої діяльності зумовлена не тільки засвоєним матеріалом, а й самим процесом навчання (Нікітіна, 2013, с. 109), що дає змогу здобувачам освіти виявити інтелектуальні й творчі здібності, планувати й аналізувати власну комунікативну діяльність в умовах академічного дискурсу.

Принцип вибору й дотримання особистої ролі в комунікативній моделі академічного дискурсу передбачає розуміння умов академічного середовища як комунікативного контексту; здійснення особистісної ідентифікації щодо виконання комунікативних дій адресанта чи адресата, або ситуативного перемикання ролей; використання тексту / повідомлення як посередника між учасниками спілкування; налагодження каналу комунікації – зорового, слухового, мультимедійного.

Принцип відповідності комунікативної стратегії комунікативній інтенції й жанру мовлення відображає залежність і взаємозв'язок названих понять у навчальній і науковій комунікації / академічному спілкуванні, оскільки в інституційному академічному дискурсі ключові академічні висловлювання й тексти (лекції, наукові статті, тези

доповідей, мультимедійні презентації, курсові роботи, курсові проекти, кваліфікаційні (магістерські) роботи, дисертації, конкурсні наукові роботи, методичні проекти, рецензії, відгуки, звіти, освітні програми, робочі програми, силабуси, методичні вказівки, навчальні посібники, наукові дискусії, доповіді, виступи тощо) є результатом реалізації комунікативної стратегії як комунікативного планування. Наприклад, практичний зв'язок між мовленнєвим жанром і комунікативною стратегією здобувачі бакалаврського рівня вищої освіти на заняттях з риторики спостерігають під час опрацювання таких жанрів академічного красномовства, як наукова доповідь, наукове повідомлення, наукова лекція, реферат, виступ на практичному (семінарському) занятті, науково-популярна (публічна) лекція, бесіда (Безгодова & Колесникова, 2023, с. 86).

Принцип прогнозування комунікативних дій передбачає наповнення комунікативних стратегій ефективними комунікативними тактиками – гнучкими інструментами реалізації комунікативних стратегій, тобто певними мовленнєвими діями, кроками, вербальними й невербальними засобами впливу на аудиторію. З риторичного погляду, комунікативна стратегія і комунікативна тактика узгоджуються між собою, як військові поняття «військо шикую» і «військо веду». В академічному дискурсі, так само, як і в педагогічному, поширені конструктивно-генеративні стратегії (побудова розповіді, пояснення, настанови тощо), транспозитивні (посилання на авторитетні філологічні джерела, переказ, цитування з коментарем тощо), модельні (складання пам'яток, інструкцій тощо), трансформувальні (реферування, переказ, анотація тощо) (Нікітіна, 2013, с. 47), а також комунікативні стратегії педагогічного спілкування – пояснення, оцінювання, контролю, сприяння, організації.

Педагоги користуються такими типами стратегій педагогічного дискурсу, як діагностувальні (мають на меті визначити рівень готовності учнів до нової порції знань, до вироблення умінь і навичок); конструктивно-модельовальні (спрямовані на пізнання нового), контрольовано-оцінювальні (орієнтовані на виявлення результативності навчання). Цим комунікативним стратегіям відповідають такі комунікативні тактики, як апеляція до авторитетів, факт, аргументація, переключення уваги, раптовість, динамічність, прикладний характер, провокація, здивування, запитування, самопрезентація, емоційність, гумор тощо.

Принцип ситуативної доцільності зумовлений необхідністю узгоджувати комунікацію з місцем, часом, простором, соціальними явищами, попередніми й запланованими подіями, емоційною налаштованістю, віком, рівнем підготовленості, гендерними особливостями аудиторії.

Принцип евристики полягає в умінні доходити висновку, швидко приймати рішення, знайти вихід у складних ситуаціях, вирішувати творчі завдання на основі здобутих раніше знань, сформованого досвіду,

розвиненої інтуїції. Важливо ставити перед здобувачами освіти соціально значущі цілі, формувати новаторське мислення, що полягає у визначенні проблеми, пошуку завдань, шляхів їхнього розв'язання, формулюванні гіпотез і способів їх доведення (Нікітіна & Карлова, 2024, с. 135).

Принцип балансу між традиційністю й креативністю вимагає узгодження між певними канонами в комунікації і виявленням своєї індивідуальності, розуміння тонкої межі з урахуванням конкретної ситуації спілкування між дотриманням вимог до певного жанру мовлення й можливістю порушувати ці вимоги.

Принцип рефлексії / самооцінювання свідчить про те, що будь-яка комунікація має бути оцінена й проаналізована не тільки її організатором – в академічному дискурсі це насамперед викладач, – а й кожним її учасником. Це зокрема відповіді на Сократівські питання: Що було зроблено так? Що не було зроблено так? Що було зроблено так? Що не було зроблено не так?

Дотримання принципів опанування комунікативних стратегій паралельно з урахуванням загальнодидактичних принципів навчання лежить в основі застосування різних методичних способів і засобів формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема й вироблення у них здатностей ефективно користуватися комунікативними стратегіями в академічному спілкуванні. Формування таких здатностей має бути системним процесом накопичення, узагальнення, перетворення теоретичних знань на вміння й навички через постійні тренування, спостереження, власний досвід і практику. Варто враховувати компетентнісний, текстоцентричний, особистісно орієнтований підходи до формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти й зокрема опанування ними комунікативних стратегій.

Процес формування здобувачами вищої освіти комунікативно-стратегічної компетентності, яка містить визначені складники, представляємо у формі методичної моделі опанування комунікативних стратегій в академічному дискурсі (див. рис. 1).

Методична модель опанування комунікативних стратегій в академічному дискурсі передбачає наявність трьох взаємозумовлених складників. Передусім варто звертати увагу на *умови академічного дискурсу*, зокрема *технічне й методичне забезпечення*, що враховує обладнання простору для навчання; навчально-методичні комплекти (освітні програми, навчальні плани, силабуси, робочі програми, підручники, посібники, мультимедійні засоби, освітній портал та ін.); і *підготовленість суб'єктів академічного дискурсу для спільної діяльності* (професійна компетентність викладачів і попередня компетентнісна підготовка здобувачів вищої освіти).

Наступним елементом моделі є власне *формування комунікативно-стратегічної компетентності*, що об'єднує методичні підходи до навчання (компетентнісний, особистісно орієнтований,

текстоцентричний), способи (методи, прийоми, технології) й засоби навчання (традиційні, мультимедійні, штучний інтелект) і такі складники комунікативно-стратегічної компетентності, як: мотивація, знання, уміння, навички, переконання, судження, діяльність (володіння комунікативними тактиками), етика, рефлексія, перспектива.

Фінальним елементом моделі вбачаємо *прогнозований результат* (сформованість комунікативно-стратегічної компетентності).

Рис. 1. Методична модель опанування комунікативних стратегій в академічному дискурсі

Відповідно до цієї методичної моделі й до змісту комунікативно-стратегічної компетентності вибудована послідовність процесу

визначення й реалізації комунікативної стратегії створення наукових і навчально-методичних текстів:

– *прогностичний етап*: аналіз контексту академічного спілкування; визначення мотиву, мети побудови висловлювання; аналіз рівня підготовленості адресата / аудиторії; вибір мовленнєвого жанру, стилю мовлення;

– *етап планування*: розташування підготовленого матеріалу; вибір комунікативних тактик і їх мовленнєвого чи мультимедійного втілення, використання ШІ;

– *етап реалізації*: побудова монокодового або полікодового висловлювання на засадах академічної чесності;

– *етап редагування й корекції* (під час усної комунікації може збігатися з етапом реалізації);

– *етап рефлексії і прогнозування перспективи*.

Важливо створити сприятливі *педагогічні умови* для опанування здобувачами вищої освіти комунікативних стратегій, зокрема:

– забезпечити системність і послідовність навчання, наступність між рівнями освіти;

– дотримуватися практичної спрямованості освітнього процесу;

– застосовувати індивідуалізацію та диференціацію;

– здійснювати мотиваційну підтримку студентів;

– дбати про підвищення кваліфікації викладачів, системно опановувати нові можливості цифрового навчання;

– творчо виконувати ролі викладачів в освітньому процесі; викладач практично займає провідну позицію в організації академічної комунікації, оскільки «перевершує студентську аудиторію в обізнаності предметом комунікації, володіє винятковим правом на комунікативну ініціативу, на управління комунікативним процесом» (Гохман, 2018, с. 42), водночас викладач виконує роль медіатора, посередника «між науковим знанням і концептуальною системою студента» (Там само, с. 42);

– віддавати перевагу способам ефективного формування комунікативних стратегій – використанню комплексу традиційних та інноваційних способів навчання, таких, як діалогізація, ігрові рольові діалоги, кейс-метод, ситуаційне моделювання, проблемне навчання, стратегічне планування висловлювання, використання цифрових платформ, ШІ, дискусії, дебати, тренінг з академічного письма, змішане навчання, елементи дистанційного навчання, проєктна діяльність, гейміфікація як мотиваційний засіб, інтерактивні й мультимедійні засоби;

– приділяти увагу розвитку навичок саморефлексії студентів;

– використовувати цифрові інструменти для зворотного зв'язку й оцінювання ПРН.

Ураховуючи, що для академічного дискурсу характерні такі ознаки, як аргументованість, логічність, нормативність, віддаємо перевагу

засвоєнню стратегій, що забезпечують комунікацію в освітньо-науковому середовищі, зокрема опануванню комунікативних стратегій аргументативних, інформаційно-структуральних, інтерпретаційних, критично-аналітичних, метакомунікативних, компенсаційних, стратегії академічної ввічливості й толерантності. Ці стратегії можуть містити такі комунікативні тактики, як формулювання тези; наведення аргументів; використання прикладів і доказів; спростування контраргументів, використання прецедентних висловів, зв'язків між частинами тексту; дотримання логічних переходів; узагальнення; порівняння; інтерпретація даних; формулювання висновків; критичний аналіз джерел; виявлення сильних і слабких сторін аргументації; формування власної позиції, уникнення категоричності; використання модальних конструкцій; покликання на авторитети тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показало актуальність визначеної проблеми для сучасної науки й практики формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в академічному дискурсі, залежність якості їхньої загальної професійної підготовки й передусім комунікативної вправності під час навчання від володіння комунікативними стратегіями в різних ситуаціях освітньо-наукового середовища.

Вивчення комунікативних стратегій переважно здійснюють фахівці з іноземних мов, зокрема з англійської. Це пов'язано з традиційним застосуванням методики комунікативного навчання саме в практиці вивчення іноземних мов. Водночас увага дослідників з української філології й лінгводидактики теж привернена до цієї методики.

Проведений аналіз наукових праць останніх років свідчить про зростання інтересу до досліджень академічного дискурсу й способів опанування комунікативних стратегій у зв'язку зі змінами освітнього середовища, поширенням цифровізації навчання, новітніх технологій в освітній діяльності та посиленням ролі академічної комунікації в професійній підготовці здобувачів вищої освіти. Публікації дослідників засвідчили посилений інтерес до теорії і практики формування комунікативної компетентності на засадах текстоцентризму, до розроблення методик і технологій роботи з текстами як засобами комунікації і засобами навчання. Учені розглядають академічний дискурс як інституційний з усіма його характеристиками, з чітко визначеними ролями суб'єктів цього дискурсу. Щодо класифікацій комунікативних стратегій єдиного погляду немає, до того ж ми не ставили перед собою завдання користуватися єдиною класифікацією.

Аналіз і узагальнення методичного забезпечення освітніх компонентів філологічного, мовленнєвознавчого, методичного характеру засвідчили увагу викладачів під час планування й провадження ОП до комунікативної підготовки здобувачів різних рівнів вищої освіти загалом і до засвоєння ними комунікативних стратегій зокрема, переконали в розумінні комунікативних стратегій як структурних

компонентів комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. Формування знань, умінь, навичок, переконань, суджень, володіння комунікативними тактиками, дотримання етики, здійснення рефлексії, побудова перспективи – тобто набуття комунікативно-стратегічної компетентності здобувачами вищої освіти – має відбуватися послідовно з поступовим ускладненням перспективою розвитку.

У процесі дослідження ми переконалися в тому, що комунікативну стратегію академічного дискурсу розуміють як структурний компонент комунікативної компетентності здобувача вищої освіти. Компетентність, що засвідчує володіння комунікативними стратегіями, нами визначено як комунікативно-стратегічну компетентність, узагальнено й конкретизовано описано здатності здобувача вищої освіти, що відповідають цій компетентності.

Спостереження й власний педагогічний досвід уможливили виокремлення основних методичних орієнтирів опанування комунікативних стратегій здобувачами вищої освіти: педагогічних умов для опанування комунікативних стратегій, методичних принципів, яких варто дотримуватися в процесі навчання, послідовності процесу визначення й реалізації комунікативної стратегії створення наукових і навчально-методичних текстів.

Представлена методична модель відображає процес опанування комунікативних стратегій академічного дискурсу у вигляді структурних компонентів, поданих у взаємозв'язках: це умови академічного дискурсу, формування комунікативно-стратегічної компетентності за допомогою методів, прийомів, технологій, засобів навчання.

Опанування комунікативних стратегій здобувачами вищої освіти передбачає комплексний підхід, використання інтегративних методик, регулювання ролей суб'єктів академічного дискурсу.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням і впровадженням комунікативних стратегій спілкування зі штучним інтелектом в академічному дискурсі, інтегрованих лекційних і практичних занять.

Література

- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*: підручник. Київ : Видавничий центр «Академія». 344 с.
- Безгодова, Н. С., & Колесникова, Л. Л. (2023). *Усна і письмова комунікація та риторика в професійній діяльності вчителя*: навч. посіб. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 214 с.
URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9665>
- Бобрицька, В. І. (2025). Педагогічні стратегії підтримки мовної комунікації та збереження культурної ідентичності іноземних студентів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. № 109. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-2>

- Волощук, І., & Буділовська, К. (2024). Комунікативні стратегії в письмовій комунікації будівельної індустрії. *Advanced Linguistics*. № 14. С. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.20535/2024.14.315624>
- Гарасим, Т. О., Довбуш, О. І., & Скорейко-Свірська, І. П. (2023). TED Talks: комунікативні стратегії та тактики. *Нова філологія*. (87). С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-87-3>
- Глущенко, А. (2022). Комунікативні стратегії і мовленнєві тактики для аналізу дискурсу. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич: Півсвіт*. С. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2022.246074>
- Гохман, К. Є. (2018). Академічний дискурс у системі інституційних дискурсів. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. № 26. С. 37–46. DOI: <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2018-26-5>
- Іваннікова, О. М. (2024). Формування мовно-комунікативних умінь у студентів засобами цифрових технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. (214). С. 165–170. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-165-170>
- Колегаєва, І. М. (2025). Комунікативна стратегія адресанта в науково-популярному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. (1(54), С. 150–164. DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2025.1\(54\).338550](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2025.1(54).338550)
- Мельничайко, В. Я. (1999). Аспекти лінгвістичного аналізу тексту. *Дивослово*. № 9. С. 11–15.
- Мельничук, О. Д., Хмеляр, І. М., & Кушнір, Л. О. (2025). Комунікативні навички та стратегії як основа ефективного спілкування у сферах фармацевтичної освіти й фармації. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія*. № 2. С. 130–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-2-19>
- Невська, Ю., & Губа, О. (2022). Провідні комунікативні стратегії наукового дискурсу: стратегія переконання. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. для науковців, викладачів, учителів, здобувачів вищ. освіти, Харків, 18 трав. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред) та ін.]. Харків. С. 174–177. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/7681>.*
- Неклесова, В. (2024). Академічний дискурс в українській дискурсології. *X Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Виклики сучасної науки: міждисциплінарний погляд через призму іноземних мов»: 29 листопада 2024 р. : зб. матеріалів конф. / М-во освіти та науки України; Одеський нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса. С. 78–81. URL:*

<https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/414c34e5-2bb2-438d-88fb-e5225e484b5f/content>

- Нікітіна, А. В., Барилова, Г. К., & Кравченко, М. В. (2021). *Риторика*: посібник. Старобільськ. 99 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8687>
- Нікітіна, А., & Карлова, Н. (2024). Методичні орієнтири підготовки майбутніх учителів-словесників до професійної діяльності в умовах наукової освіти. *Лінгвістика*. № 2 (50). С. 129–141. DOI: <https://doi.org/10.12958/2227-2631-2024-2-50-129-141>
- Нікітіна, А. В. (2013). *Педагогічний дискурс учителя-словесника*: монографія. Київ : Ленвіт. 338 с.
- Поліщук, А. В., Дуганець, В. І., & Дуганець, В. І. (2023). Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання в закладах вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики*. (1), С. 12–16. DOI: <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-2>
- Семенов, О. М., Вовк, М. П., & Фаст, О. Л. (2022). Українсько-польське партнерство в галузі освіти: академічний дискурс. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип. 3. С. 100–111. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.15>
- Смерчко, А. А., Кочмар, Д. А., & Будз, І. Ф. (2023). Комунікативні стратегії і тактики: проблеми успішної комунікації в когнітивному та прагматичному ракурсі. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. (2). С. 87–95. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2023.2.12>
- Zarivna, O. (2025). Communicative didactics as a strategic model of the educational process of higher education in the era of artificial intelligence. *European Science*, 1 (sge38-01). P. 44–81. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2025-38-01-010>

References

- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of Communicative Linguistics]*. Kyiv: Vydavnychi tsestr «Akademiia» [in Ukrainian].
- Bezghodova, N. S., & Kolesnykova, L. L. (2023). *Usna i pysmova komunikatsiia ta rytoryka v profesiinii diialnosti vchytelia [Oral and Written Communication and Rhetoric in the Professional Activity of a Teacher]*. Poltava: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka». Retrieved from <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9665> [in Ukrainian].
- Bobrytska, V. I. (2025). *Pedahohichni stratehii pidtrymky movnoi komunikatsii ta zberezhenia kulturnoi identychnosti inozemnykh studentiv [Pedagogical Strategies for Supporting Language Communication and Preserving the Cultural Identity of Foreign*

- Students]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedagogichni nauky» – Collection of scientific works «Pedagogical sciences»*, (109), 12–18. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-2> [in Ukrainian].
- Harasym, T. O., Dovbush, O. I., & Skoreiko-Svirskya, I. P. (2023). TED Talks: komunikatyvni stratehii ta taktyky [TED Talks: communicative strategies and tactics]. *Nova filolohiia – New Philology*, (87), 17–23. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-87-3> [in Ukrainian].
- Hlushchenko, A. (2022). Komunikatyvni stratehii i movlennievi taktyky dlia analizu dyskursu [Communicative strategies and speech tactics for discourse analysis]. In: *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – Native word in ethnocultural dimension*. (pp. 25–32). Drohobych: Pósvit. DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2022.246074> [in Ukrainian].
- Hokhman, K. Ye. (2018). Akademichnyi dyskurs u systemi instytutitsiinykh dyskursiv [Academic discourse in the system of institutional discourses]. *Naukovyi visnyk PNPu im. K. D. Ushynskoho. Lnhvistychni nauky – Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, (26), 37–46. DOI: <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2018-26-5> [in Ukrainian].
- Ivannikova, O. M. (2024). Formuvannya movno-komunikatyvnykh umin u studentiv zasobamy tsyfrovyykh tekhnolohii [Formation of linguistic and communicative skills in students using digital technologies]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedagogichni nauky – Academic notes. Series: Pedagogical Sciences*, (214), 165–170. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-165-170> [in Ukrainian].
- Kolehaieva, I. M. (2025). Komunikatyvna stratehiia adresanta v naukovopopuliarnomu dyskursi [Communicative strategy of the addressee in popular science discourse]. *Zapysky z romano-hermanskoj filolohii – Writings in Romance-Germanic Philology*, 1(54), 150–164. DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2025.1\(54\).338550](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2025.1(54).338550) [in Ukrainian].
- Melnychaiko, V. Ya. (1999). Aspekty lnhvistychnoho analizu tekstu [Aspects of linguistic text analysis]. *Dyvoslovo*, (9), 11–15 [in Ukrainian].
- Melnychuk, O. D., Khmel'iar, I. M., & Kushnir, L. O. (2025). Komunikatyvni navychky ta stratehii yak osnova efektyvnoho spilkuvannya u sferakh farmatsevtichnoi osvity y farmatsii [Communicative skills and strategies as the basis of effective communication in the fields of pharmaceutical education and pharmacy]. *Visnyk Mizhnarodnoho ekonomiko-humanitarnoho universytetu imeni Akademika Stepana Demianchuka. Serii: Pedagogika ta psykholohiia – Bulletin of Academician Stepan Demyanchuk International University of Economics and Humanities. Series: Pedagogy and Psychology*, (2), 130–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-2-19> [in Ukrainian].
- Neklesova, V. (2024). Akademichnyi dyskurs v ukrainskii dyskursolohii [Academic discourse in Ukrainian discourse studies]. In: *X Vseukrainska naukovo-praktychna internet-konferentsiia «Vykylyky suchasnoi nauky: mizhdystyplinarnyi pohliad cherez pryzmu inozemnykh mov» –*

- X All-Ukrainian scientific and practical Internet conference «Challenges of modern science: an interdisciplinary view through the prism of foreign languages». (pp. 78–81). Odesa. Retrieved from <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/414c34e5-2bb2-438d-88fb-e5225e484b5f/content> [in Ukrainian].
- Nevska, Yu., & Huba, O. (2022). Providni komunikativni stratehii naukovoho diskursu: stratehiiia perekonannia [Leading communicative strategies of scientific discourse: persuasion strategy]. In: *Suchasni filolohichni i metodychni studii: problematyka i perspektyvy: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. dlia naukovtsiv, vykladachiv, uchyteliv, здобувачив vyshch. osvity – Modern philological and methodical studies: problems and prospects: materials of the International scientific and practical conference for scientists, teachers, teachers, students of higher education.* (pp. 174–177). Kharkiv. Retrieved from <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/7681> [in Ukrainian].
- Nikitina, A. V., Barylova, H. K., & Kravchenko, M. V. (2021). Rytoryka [Rhetoric]. Starobilsk. Retrieved from <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8687> [in Ukrainian].
- Nikitina, A., & Karlova, N. (2024). Metodychni oriientyry pidhotovky maibutnikh uchyteliv-slovesnykiv do profesiinoi diialnosti v umovakh naukovoї osvity [Methodological guidelines for training future teachers of literature for professional activity in scientific education]. *Linhvistyka – Linguistics*, 2(50), 129–141. DOI: <https://doi.org/10.12958/2227-2631-2024-2-50-129-141> [in Ukrainian].
- Nikitina, A. V. (2013) Pedahohichniy diskurs uchytelia-slovesnyka: monohrafiia [Pedagogical discourse of a teacher of language and literature: Monograph]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
- Polishchuk, A. V., Duhanets, V. I., & Duhanets, V. I. (2023). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti здобувачив vyshchoi osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia v zakladakh vyshchoi osvity [Formation of communicative competence of higher education students in distance learning in higher education institutions]. *Profesiino-prykladni dydaktyky – Professional and Applied Didactics*, (1), 12–16. DOI: <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-2> [in Ukrainian].
- Semenoh, O. M., Vovk, M. P., & Fast, O. L. (2022). Ukrainsko-polske partnerstvo v haluzi osvity: akademichniy diskurs [Ukrainian-Polish partnership in education: academic discourse]. *Akademichni studii. Seriiia «Pedahohika» – Academic Studies. Series «Pedagogy»*, (3), 100–111. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.15> [in Ukrainian].
- Smerchko, A. A., Kochmar, D. A., & Budz, I. F. (2023). Komunikativni stratehii i taktyky: problemy uspishnoi komunikatsii v kohnityvnomu ta prahmatychnomu rakursi [Communicative strategies and tactics: problems of successful communication in a cognitive and pragmatic

- perspective]. *Akademichni studii. Seriiia «Humanitarni nauky» – Academic Studies. Series «Pedagogy»*, (2), 87–95. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2023.2.12> [in Ukrainian].
- Voloshchuk, I., & Budilovska, K. (2024). Komunikatyvni stratehii v pysmovii komunikatsii budivelnoi industrii [Communicative Strategies in Written Communication in the Construction Industry]. *Advanced Linguistics*, (14), 74–83. DOI: <https://doi.org/10.20535/.2024.14.315624> [in Ukrainian].
- Zarivna, O. (2025). Communicative didactics as a strategic model of the educational process of higher education in the era of artificial intelligence. *European Science*, 1(sge38-01), 44–81. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2025-38-01-010> [in English].

Стаття надійшла до редакції 27.03.2026 р.

Прийнято до друку 21.04.2026 р.

Рецензент – доктор філол. наук, проф. Глуховцева К. Д.

Дата публікації статті: 10.05.2026 р.